

Az elkövetkező években a gyakorló pedagógusokra nehéz feladatok várnak, mivel a NAT alapján kell elkészíteni a helyi tanterveket és tantárgyi programokat. Ez nagyon komoly szakmai, pszichológiai, pedagógiai előkészületet és felkészülést igényel. Ez annál is nehezebb lesz, mivel a magyar neveléstörténet során ilyen jellegű feladatot a pedagógusoknak még soha nem kellett végezniük. Remélhető, hogy a feladat újdonsága, alkotó pedagógiai jellege segít majd leküzdeni a nehézségeket. S ebben talán – a szakmai, pedagógiai problémák bonyolultsága ellenére is – segítséget adhat a NAT tartalmi értékrendje, átgondolt, kiérlelt szerkezete és nem utolsósorban vonzó, formai esztétikuma is.

Korona Kiadó, Debrecen, 1995. 262. p.

KOMÁROMI ISTVÁN

BGYTF Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium

Nyíregyháza

Egy útkereső, új szemléletű kézikönyv

Az egyetlen Föld c. tanári – módszertani – kézikönyv bemutatása

Az elmúlt évtizedek tankönyvpiacának sokak által ismert és használt képviselői voltak az *általános- és a középiskolai tanári kézikönyvek*. A hosszabb ideig változatlan tantárgyi struktúrában belül egy-egy tantárgy tankönyvi anyagának a feldolgozásához módszertani segítséget nyújtó kézikönyveket haszonnal forgathatták a pályakezdő pedagógusok, de ötleteket meríthettek belőlük a már tanítási gyakorlattal rendelkező tanárok is. (A legéletszerűbbek azok a kézikönyvek, amelyeket olyan szerzők, szerzőpárosok írtak, akik maguk is tapasztalt gyakorló tanárok, esetleg tantárgypedagógusok vagy szakpublicisták voltak.)

Napjaink oktatáspolitikai változásai – a NAT megszületése, az iskolaszervezet módosulásai, a tantárgyi rendszer átalakulása – nem hagyták érintetlenül a korábban talán egysíkú tankönyvpiacot, tankönyvkínálatot sem. Ma már egy-egy tantárgy műveltségi anyagának a feldolgozásához is többféle, különböző stílusban megírt – s tegyük hozzá, igen gyakran egymástól eltérő színvonalú – tankönyvet, tankönyvcsaládot kínál a szép számú tankönyvkiadó. Az *alternatívákat jelentő* különböző *tankönyvek* közötti válogatási lehetőség – még ha ez egy-egy teljesen új tankönyv használata esetében a kipróbálás tapasztalatának hiányában nem teljesen veszélytelen is – mindenképpen jó dolog. Ez viszont azt is eredményezheti, hogy a korábbiakkal szembeni sokszínű tankönyvpalettához, egy-egy tantárgy egy-egy évfolyamon használható különböző tankönyveihez igen nehéz írói és kiadói feladat lehet elkészíteni a hagyományos tanári, módszertani kézikönyveket.

A közelmúltban – kollégáimmal s egyben szerzőtársaimmal – egy olyan tanári kézikönyv megírásához fogtam hozzá, mely formai és tartalmi vonatkozásban sok tekintetben eltér az elmúlt évtizedekben használt módszertani tanári kézikönyvek jellegétől. Az MTV 2. Ismeretterjesztő Műsorok Szerkesztősége által nagy sikerrel vetített, „Az egyetlen Föld” című japán filmsorozat (írta és rendezte Hirohikó Sano és Takashi Nakazató, a magyar változat szerkesztője Vargáné Böröndy Erzsébet, magyar szöveg dr. Nemerékényi Antal) *általános és középiskolai felhasználásával* kapcsolatosan fogalmazódott meg egy olyan tanári kézikönyv elkészítésének az igénye, amely bármely iskolatípusban használható, s a jelenlegi sokszínű iskolaszervezethez, illetve az

ebben kialakult tantárgyi struktúrához természettudományos ismeretanyagának fogalmi, folyamat- és összefüggésrendszerén keresztül kapcsolható. Eltekintve most a mozgófilmnek/videofilmek, mint a közvetett szemléltetés napjaink egyik korszerű és hatékony módszerének részletező elemzésétől, néhány mondatban röviden bemutatom a könyv anyagának alapjául szolgáló valóban nagyszerű filmsorozatot.

A 12 részből álló filmegyüttes méltán vált *az alap- és a középfokú képzésben* a földrajz és a környezetismeret /természetismeret, s részben a biológia és a kémia tantárgyak oktatásának *nélkülözhetetlen eszközévé és forrásává. Színvonalas és korszerű ismeretanyagán* keresztül végigkísérhetjük Földünk fejlődését a születésétől napjainkig. Megismerhetjük a kéreg, az ósóceánok, a légkör és az élővilág fejlődésének jelentősebb állomásait az összefüggésekre és a szintézisre törekvő igényével. A tizenkét epizód a következő témákat dolgozza fel:

- A harmadik bolygó
- A nagy hasadék
- Az oxigén nyomában
- A kőzetbe zárt légkör
- A hegységek születése
- Az éltető erdőségek
- A dinoszauruszok völgye
- A jégkorszakok nyomában
- A terjeszkedő Szahara
- A Föld kincsei
- Védőernyőnk a légkör
- Az egyetlen Föld

A filmsorozat értékét növelik a Földünk különböző részeire – Ausztrália és Óceánia szívetvilágába, a Himalájába és az Andokba, Afrika déli részébe – elkalauzoló szép felvételek, a földtörténeti múlt történéseit bemutató rajz-, trükk- és animációs filmrészletek (bolygónk születése, az ősföldek és az ósóceán létrejötte, a hegységek születése, a kontinensek-közetlemezek vándorlása), s nem utolsósorban a tudományos nagyhatalmak – USA, Japán, Kanada – laboratóriumainak, kutatóintézeteinek eddig kevésbé ismert belső munkáiról, kísérleteiről szóló tudósítások. Úgy tűnik, hogy olyan filmsorozatot használhatunk munkánk során, amely egyedülálló a maga kategóriájában.

A kézikönyv megírását az új utakat keresés mellett leginkább az a tény nehezítette, hogy – a fentebb vázolt céloknak megfelelő – előzménye nem volt, így nem csupán *újdomságként*, hanem *hiányt pótló, új szemléletű műként* értékelhette azt a szakmai közvélemény.

A kézikönyv felépítése, újszerű szerkezete is az olvasó gyors eligazodását, a használhatóságot segíti. Az egyes elemek úgy illeszkednek egymáshoz, hogy együttes alkalmazásuk mellett külön-külön is felhasználhatóak.

A filmsorozat tagolását követő epizódonkénti feldolgozás olyan *szakárgyi tartalomjegyzékkel* kezdődik, ahol az egyes tantárgyak – földrajz, környezetismeret/természetismeret, biológia és kémia – műveltségi anyagának témaköre- témái általánosabb tematikus rendszerezésével a sokrétűbb felhasználást segítették elő. (Az egyes tantárgyakra utaló *piktogramok* – melyek majd a részletes feldolgozás során is végig követhetően utalnak a tartalomra – már itt megjelennek a könyvben.

Az egy-egy epizódhoz kapcsolódó feldolgozás anyagának a szerkesztésekor arra törekedtünk, hogy az egymással szembenéző oldalakon a „*Tartalom*” és a „*Módszertani ajánlás*” rovatok lehetőleg – a műsoridővel is összhangban – párhuzamosan jelenjenek meg. Így a film ismeretanyagának tárgyalásával szinkronban az adott rész tanórai alkalmazhatóságával összefüggő ötleteket, javaslatokat, módszertani ajánlásokat is megismerhetjük.

A pontos *műsoridő* jelölése egy ilyen jellegű feldolgozásnál szintén a használhatóság fontos követelménye. A másodperc pontosságú beosztás részletesen jelzi a különböző tartalmi részek, logikailag összefüggő gondolatsorok helyét az egyes epizódokon belül. (A tartalmi részekhez kapcsolódó módszertani ajánlásoknál ez úgy jelenik meg, hogy egy-egy gondolatsort időintervallumok között jelöltünk.)

A *kézikönyv egyik fontos eleme* a filmsorozat szöveganyagának, tartalmának a közreadása. Ez – a filmet készítő neves tudósgárdának köszönhetően *szaktudományilag hiteles* – az információ mint tényanyag, forrásanyag, önálló szemelvényekként is használható a szaktárgyi órákon.

Ezt egészíti ki, pontosabban ebből emeli ki a következő – „*Fogalom, összefüggés, folyamat*” – rovat a leglényegesebb, a film bemutatásával megismerhető, tanítható fogalmakat, összefüggéseket és folyamatokat. (Míg az előző kettő – a „*Műsoridő*” és a „*Tartalom*” – rovat általánosan is használható, addig ez a harmadik elem elsősorban a *szaktanárok számára készült.*)

A *kézikönyv fő eleme a „Módszertani ajánlás”*. Igaz, az előbbi részekkel összevetve több *szubjektivitást* hordozhat, mégis talán ez nyújtja a legtöbb *segítséget* a filmsorozatot felhasználni szándékozó szakemberek számára. Az itt leírtak ajánlottak – természetesen nem kötelező érvénynyel –, kiegészíthetik a kollégák meglévő ismeret- és ötlettárát, s haszonnal alkalmazhatják a mindennapi oktatómunkájuk során.

A könyv szöveges részét egészítik ki, színesítik azok a *fotók és ábrák*, melyek többsége ilyen formában nem található meg más tankönyvekben. (Hasonlóan a kézikönyv „*Tartalom*” rovatához, a képek és az ábrák *önállóan is felhasználhatóak* a tanítási órákon.)

Az *irodalmi ajánlás* összeállítása során nem törekedtünk a teljességre, az abban kiemeltek a film, illetve az adott tantárgy műveltségi anyagának a feldolgozásához használatos szak- és ismeretterjesztő könyveket tartalmazza, mely tetszőlegesen kiegészíthető és bővíthető.

Praktikus – és egy ilyen jellegű kiadványnál nélkülözhetetlen elem – a „*Név- és tárgymutató*” is. Használata könnyen kikereshetővé teszi a egyes epizódokban megjelenő fogalmakat, a többször is előforduló témákat. Az alfabetikus felsorolás megadja a felhasználó számára, hogy az adott információt a könyv melyik fejezetében, oldalán találja meg, illetve melyik filmpizód mely részletét használhatja majd fel ennek illusztrálására a tanórán.

A könyv 5000 példányban jelent meg 1995 szeptemberében a Kossuth Lajos Tudományegyetem kiadásában. Megrendelni a terjesztőnél lehet az alábbi címen: *KLTE Gyakortól Általános Iskola, 4024 Debrecen, Kossuth u. 33., képviselő dr. Hajdu Lajos vezetőtanár.* („Az egyetlen Föld” című filmsorozatot a Televideó márkaboltjaiban vásárolhatják meg az érdeklődők.)

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskolaszakintézmény
Budapest

Könyvek az egészség megőrzéséről

DR. STEPHEN T. CSANG: AZ ÖNGYÓGYÍTÁS TELJES RENDSZERE

A szép kiállítású, jól áttekinthető könyv szerzője nemzetközi hírnévnek örvendő tudós. Nagyapja híres orvos volt, akinek apja Ce Hszi császárné személyes orvosaként és az Egyesült Királyságban az első kínai nagykövetség tevékenykedett. Csang doktor a kínai és a nyugati orvostudománnyal egyaránt foglalkozott, s az orvosi diploma mellé jogi, filozófiai és teológiai doktorátust is szerzett. Világszerte előadásokat tart a taoizmus különféle aspektusairól.